

Nr 50

Av herr von Friesen, om viss ändring i folkpensioneringslagen.

I en artikel i Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning den 4 maj 1959 återfinnes under rubriken »Bagatell av stor betydelse» en artikel av kurator Inga Thuwe vid kliniken för psykiskt sjuka, Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg. Artikeln, som i koncis form berör ett litet men för dem det gäller betydelsefullt problem, återges här som motivering för det avslutningsvis framställda yrkandet.

Genom en bestämmelse i folkpensioneringslagen lämnas kommunerna tillstånd att i vissa fall uppbära en persons folkpension. Sådan rätt för kommunen att lyfta pensionen föreligger om pensionären är intagen på kommunalt ålderdomshem eller på annan institution, där avgiften erlägges av kommunen. Denna är dock skyldig att tillhandahålla vederbörande en viss månatlig summa, s. k. fickpengar. — Den här refererade bestämmelsen återfinnes i § 18 i folkpensioneringslagen.

I § 17 finns en liknande bestämmelse. Det talas där om pensionsberättigad, som är »intagen i fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt eller hålles häktad eller eljest är på statens bekostnad intagen å anstalt». I sådana fall skall folkpension utgå med endast en mindre summa, i dagligt tal kallad fickpengar.

Då lagen tillkom 1946 fastställdes fickpenningen till 200 kronor per år för såväl de pensionärer, som var intagna på kommunala institutioner, som för dem, som vistades på statliga anstalter.

År 1955 tog dåvarande socialministern Gunnar Sträng upp frågan om storleken av de fickpengar kommunerna skulle tillhandahålla sina anstaltsvårdade pensionärer. Han framhöll, att 200 kronor var ett minimibelopp och att flera kommuner under senare år avstått en större summa. Med hänsyn till penningvärdeutvecklingen sedan beloppet bestämdes ansåg han det vara rimligt att det höjdes till 360 kronor om året. Utskottet tillstyrkte och riksdagen beslöt i enlighet härmed. § 18 i folkpensioneringslagen ändrades, fickpengarna till kommunernas anstaltsvårdade pensionärer skulle fr. o. m. 1 januari 1956 utgå med minst 360 kronor om året.

I samband med att en ny lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna trädde i kraft 1 januari 1955 fick bl. a. centralstyrelserna för efterblivenhetsvården rätt att i förekommande fall utkvittera folkpensionerna för de efterblivna, som var intagna på deras anstalter. I en kungl. kungörelse med tillämpningsföreskrifter till denna lag fastslogs emellertid, att minst 360 kronor om året skulle antingen tillhandahållas pensionären i form av fickpengar eller också användas »för ökande av hans trivsel eller eljest till hans personliga nytta». Om den efterblivne på grund av sitt tillstånd uppenbarligen inte kunde tillgodogöra sig detta belopp, medgavs centralstyrelserna rätt att nedsätta detta, dock lägst till 200 kronor per år.

— Liksom i folkpensioneringslagen finns alltså här en bestämmelse, som tillförsäkrar den på anstalt intagne pensionären en viss minimisumma för personliga behov.

1958 togs ånyo frågan om höjning av folkpensionärernas fickpengar upp. Socialministern, nu Torsten Nilsson, förordade att det belopp, som kommunerna enligt folkpensioneringslagens 18 § är skyldiga att lämna pensionärerna, från 1 juli 1958 skulle höjas till 480 kronor om året. Ingen opponerade häremot, utskottet tillstyrkte och riksdagen beslöt. I kungl. kungörelsen med tillämpningsföreskrifter till lagen om vård och undervisning av vissa psykiskt efterblivna gjordes samma ändring som i § 18 folkpensioneringslagen: 360 utbyttes mot 480.

Men vad blev det av § 17 i folkpensioneringslagen, den paragraf som handlar om pensionsberättigad, som är »intagen i fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt eller hålles häktad eller eljest är på statens bekostnad intagen å anstalt»? Ja, § 17 talar än i dag om fickpengar med 200 kronor om året. Har den helt enkelt glömts av?

Det är endast de pensionärer, som omhändertagits av staten, som inte har erhållit kompensation för penningvärdeförändringen. För den kategori, som är intagen på fängelse, spelar detta måhända mindre roll; åtminstone för huvudparten av dem torde det statliga omhändertagandet vara av förhållandevis kortvarig natur. Härmed dock inte sagt, att en höjning av fickpengarna inte borde ske även för dem. För mången, som »eljest är på statens bekostnad intagen å anstalt», är det emellertid fråga om mycket långvarig, inte sällan livslång vistelse, och för denna kategori skulle en höjning av fickpengarna ha mycket stor betydelse. I denna grupp finns bl. a. en del blinda, en del dövstumma samt vissa psykiskt efterblivna.

De efterblivna, som omhändertages av staten, är sådana vilkas efterblivenhet kompliceras av höggradig vanförhet, epilepsi, blindhet, dövstumhet eller svåra beteendestörningar. Dessa grupper undantages från den tidigare omnämnda lagen om vård och undervisning av vissa psykiskt efterblivna, enligt vilken landstingen skall ha huvudmannaskapet för efterblivenhetsvården. — Underlåtenheten att i § 17 i folkpensioneringslagen vidtaga samma ändringar beträffande fickpengarnas storlek som i 18 § har bl. a. haft till följd att av de psykiskt efterblivna, som är intagna på anstalt, en del får fickpengar med 480 kronor om året, medan andra endast får 200 kronor, oaktat de har lika stor möjlighet att tillgodogöra sig fickpengar. Allt beror på om de tillhör den majoritet av efterblivna, som får vårdas av landstingen, eller om de råkat bli hänförda till en grupp, som staten skall omhändertaga.

Vid besök nyligen på en vårdanstalt för dövstumma med komplicerat lyte kunde man få höra personalen berätta, att patienterna numera mycket sällan har råd med biobesök — ett mycket uppskattat nöje. Fickpengarna, 16 kronor i månaden, räcker inte till sådana extravaganser. På denna institution vistas såväl normalbegåvade som efterblivna dövstumma. Dövstumheten är komplicerad av vanförhet, blindhet, efterblivenhet eller psykisk sjukdom, d. v. s. de är så svårt skadade, att möjligheterna för dem att komma ut i livet är mycket små. Samma är förhållandet med klientelet vid vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte och även med de flesta grupper efterblivna, som är omhändertagna av staten.

Det kan inte finnas någon rimlig anledning att förvägra just dessa grupper av folkpensionärer de större möjligheter till glädjeric tillvaro,

som ett par tiotusent mera per månad faktiskt kan ge dem. Man skulle med tillfredsställelse hälsa ett riksdagsbeslut, som ålade staten att ikläda sig samma förpliktelser mot sina skyddslingar som kommunerna tidigare blivit ålagda att uppfylla gentemot sina.

Så långt kurator Thuwe. För den del av berörda klientel, som är intagen på fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt kan otvivelaktigt skäl anföras för ett bibehållande av den lägre ersättningen. Denna grupp bör icke sammankopplas med de oförväntat handikappade, som blivit föremål för omhändertagande å statlig anstalt av sjukvårdskaraktär. Att § 17 i folkpensioneringslagen bör så ändras, att de å annan statlig anstalt omhändertagna pensionärerna får samma ersättning som landstingsanstalternas klientel, synes uppenbart. För en del kan det bli möjligheter till biobesök, för andra inköp av leksaker, redskap för hobbyverksamhet o. d., som det ej är möjligt att bekosta av särskilda statsmedel. Visserligen kan det invändas att en del av de intagna befinner sig i ett sådant tillstånd, att de ej har någon glädje av detta tillskott. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att låta vederbörande styrelse i tillämpliga fall företa en sådan differentiering att ej ens från humanitär synpunkt nödvändig medelsförbrukning äger rum.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär sådan ändring av 17 § folkpensioneringslagen, att personer med sjukdom eller komplicerat lyte, som är intagna å statlig anstalt, i princip skall erhålla samma belopp till fickpengar, vilket enligt 18 § tillfaller å kommunal vårdanstalt intagna.

Stockholm den 20 januari 1960

Bertil von Friesen

Nr 51

Av herr Nelander m. fl., om viss ändring i lagen om socialhjälp.

(Lika lydande med motion nr 43 i Första kammaren)

Stockholm den 20 januari 1960

Eric Nelander

S. Rimås

Arvid Nilsson

i Lönsboda

Henning Carlsson

Yngve Hamrin